

Psykologitilsynet

KRITISK: Filosof og psykolog Ole Jacob Madsen gransker mediefortellingene om «generasjon prestasjon» i sin nye bok.

I sin nye bok svinger psykologiprofessor Ole Jacob Madsen svøpen over medier, psykologstanden og forskere.

TEKST

Øystein Helmikstøl

FOTO

Fartein Rudjord

PUBLISERT 2. desember 2018

– Du er opptatt av at mediene kan ha medvirket til økt rapportering av psykiske plager. I boka omtaler du et innlegg av Linnea Myhre^[1], der hun skriver at psykiske lidelser ikke smitter.

- Hun skrev en kommentar der hun minner om at psykiske lidelser ikke smitter, og ikke er noe trendy som unge frivillig velger. Jeg leser teksten som symptomatisk for hvor lite utviklet modellen for smitte via kulturen og språket er. Hvis man problematiserer ulempene ved «den nye åpenheten», må man være beredt på å bli anklaget for å mene at psykisk syke er trendnisser som har valgt lidelsen selv.

– Uttrykket «generasjon prestasjon» kommer for alvor inn i det offentlige ordskiftet fra og med 2014 med en reportasje av journalist Marit Bromark^[2], skriver du. Hva er det med den?

– Teksten er en av de første som tar i bruk uttrykket «generasjon prestasjon». Den demonstrerer hvordan det gjerne er kritikerne av prestasjonssamfunnet som er først ute med å bruke begrepet. Det reiser jo interessante spørsmål om det er fenomenet eller begrepet som kommer først.

Hvorfor nå?

- Ole Jacob Madsen er ute med boka Generasjon prestasjon.
- Madsen «friskmelder ungdommen, men sykmelder psykologstanden», skrev Dagbladets anmelder og ga boka terningkast 6.
- Madsen er en norsk psykolog og filosof som særlig har skrevet om kultur- og samfunnspsykologi. Han er professor ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo.

– Du gjennomgår kritisk det du kaller en tidstypisk reportasje om «målehysteri» i Klassekampen^[3] fra august i fjor. Hva er det reportasjen illustrerer?

– Den illustrerer hvordan man snakker om et «målehysteri» i skolen knyttet til testing og prestasjoner, der unge som blir spurt, sier at «de kjenner seg igjen i forskningen». Da synes jeg det er forbløffende at man ikke reflekterer over hvordan forskere og media selv kan representere et «hysteri» i de stadige oppslagene om hvordan de unge egentlig har det.

– Målehysteri, altså?

– Det er jo forståelig at man ønsker seg et best mulig bilde av livskvaliteten til unge i Norge i dag, men jeg mener vi må spørre oss selv til hvilken pris. Offentliggjøringen av slike rapporter blir avløst av en serie medieoppslag som tematiserer ungdommens psykiske helse negativt, og som jeg er redd kan bidra til et selvoppfyllende kulturelt narrativ om unge som sliter seg ut med stress, press og perfeksjonskrav.

– Du gir et sted honnør til forskerne bak Ungdata-undersøkelsene, Mira Aaboen Sletten og Anders Bakken, for å ha utfordret mediefortellingen om de flinke pikene, men du er også direkte i kritikken mot dem. Hva er galt med Ungdata?

– Jeg synes det er interessant å se hvordan de har forsvart seg mot kritikken blant annet fra Marthe Schille-Rognmo her i tidsskriftet^[4]. Argumentet deres er at dersom Ungdata skulle komme til å sykeliggjøre unge, så ville flere helsearbeidere rundt om i Norge ha sagt fra. Her tror jeg de har for stor tillit til helsesøstre og psykologer. Hvis det er noe som kjennetegner vår profesjon, er det snarere: «Ingen lidelse er meg ubetydelig!»

LES OGSÅ

Skeptisk til sykeliggjøring

Ungdatas fortelling om unge jenters psykiske helse som stadig forverres, har festet seg i det norske samfunnet. Men gir fortellingen et riktig bilde av virkeligheten?

Forsker Marthe Schille-Rognmo tror ikke det.

– I 2015 inkluderer det private psykologsenteret HelpLink i Oslo «flink pike-syndrom» i sitt tjenesterepertoar. Det er du ikke begeistret for?

– Nei, jeg synes det er etisk problematisk at man sømløst inkluderer en pseudodiagnose i tjenesterepertoaret sitt på linje med angst og depresjon, fordi en ny nisje i markedet åpner seg.

– Et annet sted er du kritisk til Solfrid Raknes' Psykologisk førstehjelp i skolen. Fortell.

– Nå er jo ikke det noe nytt, jeg viet et helt kapittel til det i min forrige bok *Det er innover vi må gå*. Jeg opplever Raknes som lydhør for kritiske innspill, men siden disse selvhjelpsskrinene tas i bruk i stadig større omfang, må jeg nesten gjenta meg selv. I denne boken spør jeg om grønne og røde tanker er symptomatisk for en mentalhygienisk tro på regulering av positive og negative tanker, som er fjernt fra et eksistensielt syn på følelser og lidelser, der disse må gis en mening.

– Du vil heller ha *Tragediens lesebok* på pensum. Hva er det?

– Jeg har vel ikke veldig tro på at det er realistisk å sette ut i livet, men jeg mener i fullt alvor at hverdagspråket mer og mer later til å være påvirket av vitenskaper som medisin og psykologi, som i liten grad kan lodde tilværelsens nedturer slik et mer tragisk eller eksistensialistisk livssyn kan.

– Tiden er overmoden for at psykologprofesjonen gir seg i kast med samfunnsetiske dilemma rundt ressursbruk og prioriteringer, skriver du, og mener at det er en oppgave som legeprofesjonen til nå har vist seg mest moden til. Hvor langt bakpå er psykologstanden?

– Psykologstanden opererer under APs parole «Alle skal med», eller «Ingen lidelse er meg ubetydelig», som jeg skriver i boken. Denne rause, inkluderende profesjonstenkningen er i ferd med å bli et problem, fordi det å trekke grenser eller gjøre prioriteringer blir en umulig øvelse.

– På hvilken måte bidrar psykologer til sykelligjøring?

– Sykelligjøring er et upresist begrep, og leder fort tankene til konspirasjoner. Poenget mitt er at psykologer inngår i et kretsløp der vi hele tiden må reflektere over virkningen vi og vårt tilbud har, og ikke utelukkende bør forstå oss selv som løsningen som vil dempe problemet.

– Du er såpass privat i boka at du dediserer den til din datter. Peder Kjøs har åpnet opp i VG og fortalt om da han møtte kona si. Bjuda på, Madsen: Har du en historie om da du berørte partneren din i korsryggen?

– Vi er travle småbarnsforeldre, så berøringene oss imellom er stort sett begrenset til å bytte bilnøkkel med sykkelnøkkel i forbindelse med vaktskifte og henting i barnehage og på SFO. Men jeg har begynt å trene korsryggen. Attpåtil med en personlig trener – og

jeg elsker det! Veien er visst kort fra kritikk av prestasjonssamfunnet til markløft og knebøy på treningscenteret mitt Optimal Prestasjon.

LES OGSÅ

- **Madsen bommer på kritikken**

Jeg ser ikke mye galt i å hjelpe folk til å tenke annerledes så lenge folk opplever det nyttig i situasjoner som kan være litt vanskelige.

BONUS-SPOR

I papirutgaven av Psykologtidsskriftet måtte vi kutte disse tre spørsmålene og svarene i intervjuet med Ole Jacob Madsen. Det første spørsmålet var dette:

- **Hei, du. Vi ringer fra NRK fordi vi trenger nye folk til sesong 3 av «Jeg mot meg». Blir du med som pasient eller psykolog?**

- Da hadde jeg nok brukt et svar jeg fra tid til annen bruker dersom en journalist ringer om noe jeg ikke har spesielt greie på: «Beklager, jeg kan ikke hjelpe deg, men kan anbefale deg å prøve Peder Kjøs».

- **Du spanderer to-tre setninger på Jordan Peterson på side 20. Der høres du ikke spesielt begeistret ut for en konservativ analyse med vekt på moral. Men når du oppsummerer, skriver du at vi nok har en berøringsangst nettopp for moral i dagens kulturelle klima. Hvordan henger dette sammen?**

- Er det så tydelig altså? Jeg prøvde å kamuflere det. Det jeg etterlyser er en kollektiv moralsk instans, jeg pleier noen ganger å si at jeg tror på Gud med tødler rundt; altså en samfunnsinstitusjon som kan regulere mellom individuelle og kollektive hensyn, som vi sårt trenger i klimakrisen. Populære formaninger om at unge menn og kvinner må rydde rommet sitt er jeg redd ikke gjør så stor forskjell.

- **Du skriver kritisk om en avisreportasje der psykologspesialist Solfrid Raknes vil ha barn til å snakke om det. Er det også galt nå?**

- Jeg bruker reportasjen du sikter til fra BT for å illustrerer hvordan «å snakke om det» er blitt et mantra i samtiden som alle messer om. Men som jeg skriver i boken: Vi ser jo ikke ut til å ha gjort annet enn å snakke om det de siste årene, uten at det ser ut til å dempe bekymringene. Poenget mitt er ikke å benekte at «å snakke om det» er en fornuftig strategi i mellommenneskelige eller terapeutiske relasjoner, men å trekke i tvil om det er rett samfunnsmedisin.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 55, nummer 12, 2018, side 1084-1085

TEKST

Øystein Helmikstøl, journalist i Psykologtidsskriftet

FOTO

Fartein Rudjord